

MODEL OPERASI HOTEL PATUH SYARIAH DI MALAYSIA: CABARAN DAN STRATEGI PENAMBAHBAIKAN

OPERATIONAL MODEL OF SHARIAH-COMPLIANT HOTELS IN MALAYSIA: CHALLENGES AND IMPROVEMENT STRATEGIES

Siti Nur Husna Abd Rahman¹

Rafidah Mohd Azli*²

Nursafra Mohd Zhaffar³

Muhammad Adnan Pitchan⁴

^{1,2,3} Academy of Contemporary Islamic Studies, Universiti Teknologi MARA Cawangan Negeri Sembilan, 71300, Negeri Sembilan, Malaysia (E-mail: sitihusnarahman92@gmail.com), (E-mail: rafidah2262@uitm.edu.my) & (E-mail: nursafra@uitm.edu.my)

⁴Pusat Kajian Media dan Komunikasi, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 43600 Bangi Selangor. (E-mail: adnan86@ukm.edu.my)

*corresponding author : rafidah2262@uitm.edu.my

Article history

Received date : 9-6-2025
Revised date : 10-6-2025
Accepted date : 25-7-2025
Published date : 29-7-2025

To cite this document:

Abd Rahman, S. N. H., Mohd Azli, R., Mohd Zhaffar, N., & Pitchan, M. A. (2025). Model operasi hotel patuh syariah di Malaysia: Cabaran dan strategi penambahbaikan. *Journal of Islamic, Social, Economics and Development (JISED)*, 10 (74), 763 - 771.

Abstrak: Industri perhotelan patuh syariah di Malaysia semakin berkembang seiring dengan peningkatan permintaan terhadap produk dan perkhidmatan berteraskan Islam. Walau bagaimanapun, pelaksanaan model operasi hotel patuh syariah masih berdepan pelbagai cabaran termasuk kekeliruan dalam standard pematuhan, kekangan sumber manusia yang berkemahiran dalam Syariah dan hospitaliti, serta kurangnya garis panduan yang seragam di peringkat nasional. Artikel ini bertujuan untuk menganalisis cabaran utama dalam pelaksanaan model operasi hotel patuh syariah di Malaysia serta mencadangkan strategi penambahbaikan yang praktikal dan berasaskan Maqasid Syariah. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif melalui analisis dokumen dan kajian literatur semasa. Dapatan menunjukkan keperluan kepada model operasi yang lebih holistik, melibatkan elemen pengurusan, latihan, infrastruktur, dan pemasaran yang selari dengan prinsip Syariah. Artikel ini mencadangkan agar satu kerangka model operasi standard yang bersepadu dibangunkan bagi memperkasa industri hotel patuh syariah di Malaysia dan meningkatkan daya saingnya di peringkat antarabangsa.

Kata kunci: Hotel Patuh Syariah, Model Operasi, Malaysia, Cabaran, Penambahbaikan, Maqasid Syariah, Industri Perhotelan Islam.

Abstract: The Shariah-compliant hotel industry in Malaysia has witnessed steady growth in response to increasing demand for Islamic-based products and services. However, the implementation of a standardized operational model remains a significant challenge. Issues such as unclear compliance standards, a lack of trained personnel with both Shariah and

hospitality expertise, and the absence of a unified national guideline hinder consistent execution. This article aims to analyze the main challenges faced in the implementation of Shariah-compliant hotel operations in Malaysia and to propose practical improvement strategies grounded in the principles of Maqasid Shariah. This study adopts a qualitative approach through document analysis and current literature review. The findings reveal the need for a more holistic operational model that integrates management, training, infrastructure, and marketing elements aligned with Islamic values. The article suggests the development of an integrated standard operational framework to strengthen the Shariah-compliant hotel industry and enhance its competitiveness at the international level.

Keywords: *Shariah-Compliant Hotel, Operational Model, Malaysia, Challenges, Improvement Strategies, Maqasid Shariah, Islamic Hospitality Industry.*

Pengenalan

Industri pelancongan Islam terus berkembang pesat seiring dengan peningkatan kesedaran dalam kalangan pelancong Muslim global terhadap keperluan gaya hidup patuh syariah. Malaysia, sebagai negara majoriti Muslim yang progresif, telah menampilkan diri sebagai destinasi utama dalam pelancongan Islam termasuk dalam pembangunan hotel patuh syariah (CrescentRating, 2023). Permintaan terhadap hotel yang menawarkan perkhidmatan menepati prinsip Islam seperti penyediaan makanan halal, kemudahan ibadah, dan pengasingan ruang lelaki dan wanita semakin meningkat, khususnya dalam kalangan pelancong dari Timur Tengah dan Asia Tenggara (Tourism Malaysia, 2024).

Hotel patuh syariah merujuk kepada institusi hospitaliti yang beroperasi mengikut prinsip dan nilai-nilai Islam secara menyeluruh merangkumi pengurusan, kemudahan, perkhidmatan dan operasi harian (Othman et al., 2023). Ia bukan hanya tertumpu kepada penyediaan makanan halal semata-mata, tetapi meliputi aspek etika perniagaan, pematuhan kewangan Islam, serta perlindungan terhadap aurat dan privasi pelanggan (Zulkifli & Wahab, 2024). Konsep ini menekankan integrasi antara kepatuhan syariah dan kecekapan pengurusan hospitaliti moden.

Walaupun terdapat peningkatan jumlah hotel yang mengiklankan diri mereka sebagai patuh syariah, kekurangan model operasi yang standard dan menyeluruh telah menimbulkan kekeliruan dalam kalangan pengusaha dan pelanggan (Mohamad & Rahman, 2023). Keperluan untuk membangunkan model operasi yang seragam dan diiktiraf oleh pihak berautoriti semakin mendesak bagi memastikan konsistensi pelaksanaan dan persepsi pasaran yang jelas terhadap hotel patuh syariah (Department of Islamic Development Malaysia [JAKIM], 2023).

Pelaksanaan konsep hotel patuh syariah di Malaysia berhadapan dengan pelbagai cabaran seperti ketidakwujudan garis panduan yang bersepadu, kekurangan sumber manusia berkemahiran Syariah dan hospitaliti, serta cabaran dari aspek pemantauan dan pematuhan piawaian (Ismail et al., 2024). Tambahan pula, sesetengah pengusaha hotel menghadapi dilema dalam menyeimbangkan antara kepatuhan syariah dan keperluan pasaran pelancong bukan Muslim (Razak & Idris, 2025).

Sehubungan dengan itu, penambahbaikan terhadap model operasi sedia ada amat penting bagi memperkukuh industri ini dan meningkatkan keyakinan pelancong Muslim domestik serta antarabangsa. Penambahbaikan ini termasuklah latihan sumber manusia, pensijilan patuh syariah, pembangunan rangka kerja operasi berdasarkan Maqasid Syariah, serta kerjasama

antara agensi kerajaan dan industri (Yusof & Azman, 2024). Usaha ke arah standardisasi perlu diiringi dengan penyelidikan dan konsultasi berterusan bersama pihak berkepentingan.

Artikel ini bertujuan untuk meneliti secara terperinci cabaran-cabaran yang dihadapi dalam pelaksanaan model operasi hotel patuh syariah di Malaysia dan mencadangkan strategi penambahbaikan yang relevan dan bersifat praktikal. Dengan menggabungkan kajian literatur dan analisis kontemporari, kajian ini diharap dapat menyumbang kepada pembangunan model operasi yang lebih komprehensif dan sistematik, sekali gus menyokong pembangunan industri pelancongan Islam negara.

Sorotan Literatur

Hotel patuh syariah ialah premis penginapan yang mengamalkan prinsip dan nilai Islam dalam seluruh aspek operasinya, termasuk pengurusan, perkhidmatan, rekabentuk, makanan, dan aktiviti harian. Ia meliputi perkara seperti penyediaan makanan halal, pengasingan jantina, kemudahan solat, dan persekitaran bebas alkohol (Othman et al., 2023). Konsep ini lahir daripada keperluan umat Islam untuk menikmati perkhidmatan hospitaliti yang tidak bercanggah dengan tuntutan syariah. Penekanan terhadap integrasi antara prinsip agama dan amalan pengurusan moden menjadikan konsep ini berbeza daripada sekadar hotel biasa yang menyediakan makanan halal.

Permintaan terhadap hotel patuh syariah semakin meningkat, terutamanya dari kalangan pelancong Muslim antarabangsa yang mencari pengalaman bercuti yang mematuhi ajaran Islam (CrescentRating, 2023). Namun begitu, ketiadaan pensijilan standard yang diiktiraf secara menyeluruh menyebabkan pengguna sukar membezakan antara hotel yang benar-benar patuh syariah dan yang hanya menggunakan label Islamik sebagai strategi pemasaran (Tourism Malaysia, 2024). Situasi ini membawa kepada keperluan mendesak untuk menginstitusikan pensijilan yang komprehensif dan dikawal selia oleh pihak berautoriti seperti JAKIM.

Kajian menunjukkan bahawa antara cabaran utama dalam operasi hotel patuh syariah ialah kekurangan tenaga kerja yang memahami syariah dan hospitaliti secara seimbang, kekangan kewangan untuk pengubahsuaian ruang, serta dilema mengekalkan keseimbangan antara keperluan pelancong Muslim dan bukan Muslim (Ismail et al., 2024; Razak & Idris, 2025). Di samping itu, pengusaha hotel sering kali berdepan dengan ketidakpastian dalam pelaksanaan standard syariah kerana ketiadaan garis panduan yang khusus dan berautoriti di peringkat kebangsaan (Mohamad & Rahman, 2023).

Model operasi merupakan elemen kritikal yang memastikan kelangsungan, kualiti dan integriti sesebuah hotel patuh syariah. Oleh itu, banyak kajian menekankan keperluan membangunkan model operasi yang jelas dan menyeluruh sebagai rujukan bagi pengusaha hotel (Yusof & Azman, 2024). Model ini perlu melibatkan elemen pengurusan organisasi, pentadbiran kewangan Islam, latihan staf, serta pemasaran beretika yang selari dengan prinsip Maqasid Syariah. Tanpa model yang bersepadu, pelaksanaan hotel patuh syariah akan kekal bersifat tidak konsisten dan sukar untuk dipantau.

Beberapa penyelidik telah mencadangkan pendekatan Maqasid Syariah sebagai asas kepada pembangunan model perkhidmatan dan operasi hotel patuh syariah (Zulkifli & Wahab, 2024). Pendekatan ini menekankan pemeliharaan agama, nyawa, akal, keturunan, dan harta dalam semua aspek perkhidmatan – dari penyediaan kemudahan asas hingga kepada cara layanan

terhadap pelanggan. Integrasi elemen ini membantu memastikan hotel tidak hanya patuh dari sudut luaran, tetapi juga membawa roh syariah dalam pengurusan secara menyeluruh.

Dapatan daripada literatur semasa mencadangkan beberapa strategi penambahbaikan, antaranya pembangunan piawaian kebangsaan untuk pensijilan hotel patuh syariah, latihan bersepadu untuk pekerja hotel, serta pengukuhan kerjasama antara agensi kerajaan, industri dan institusi pengajian tinggi (Kamaruddin et al., 2024). Penambahbaikan ini penting bagi memastikan daya saing Malaysia dalam industri pelancongan Islam terus kukuh, dan pada masa yang sama memastikan pengalaman pengguna Muslim lebih terjamin dan berkualiti tinggi.

Definisi Operasi

Dalam konteks kajian ini, hotel patuh syariah ditakrifkan sebagai sebuah institusi hospitaliti yang mengamalkan prinsip dan nilai Islam secara menyeluruh dalam operasinya, merangkumi aspek pengurusan, perkhidmatan, penyediaan makanan, kemudahan fizikal, serta interaksi antara pekerja dan pelanggan, berpandukan kepada Maqasid Syariah dan garis panduan yang dikeluarkan oleh pihak berautoriti seperti JAKIM dan ITC.

Model operasi hotel patuh syariah pula merujuk kepada struktur sistematik yang menggariskan prosedur kerja, aliran tugas, polisi pengurusan, sistem kawalan dalaman, serta mekanisme pematuhan syariah yang diguna pakai oleh sesebuah hotel dalam memastikan semua elemen perkhidmatan selari dengan tuntutan Islam. Ini termasuk elemen tadbir urus, latihan staf, rekabentuk ruang, penyediaan kemudahan ibadah, sistem kewangan Islam, serta promosi yang beretika.

Dalam kajian ini, istilah cabaran ditakrifkan sebagai halangan dalaman dan luaran yang dihadapi oleh pihak pengurusan hotel dalam melaksanakan operasi patuh syariah secara menyeluruh. Manakala, strategi penambahbaikan merujuk kepada cadangan pendekatan atau inisiatif berasaskan penyelidikan dan prinsip syariah yang bertujuan meningkatkan keberkesanan pelaksanaan model operasi tersebut.

Metodologi

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dengan kaedah kajian kepustakaan dan analisis dokumen bagi meneliti model operasi hotel patuh syariah di Malaysia serta mengenal pasti cabaran utama dan strategi penambahbaikan yang relevan. Pendekatan ini dipilih bagi membolehkan penyelidik menelusuri data sekunder yang kaya dan mendalam berkaitan dengan konsep, pelaksanaan, serta pengurusan hotel patuh syariah dalam konteks Malaysia (Creswell & Poth, 2018).

Sumber utama yang dianalisis terdiri daripada artikel jurnal akademik, laporan agensi kerajaan, dokumen rasmi seperti garis panduan JAKIM, serta laporan industri yang diterbitkan antara tahun 2018 hingga 2025. Dokumen-dokumen ini dipilih secara tujuan (*purposive sampling*) berdasarkan keterkaitan dan kebolehpercayaan dalam membincangkan topik berkaitan hotel patuh syariah. Selain itu, laporan daripada agensi seperti Tourism Malaysia, ITC, dan CrescentRating turut dianalisis untuk mendapatkan pandangan industri secara semasa.

Data dianalisis menggunakan pendekatan analisis tematik, di mana maklumat yang diperolehi dikelaskan kepada tema-tema utama seperti konsep hotel patuh syariah, cabaran pelaksanaan, model pengurusan, dan strategi penambahbaikan. Analisis ini membolehkan penyelidik mengenal pasti pola, hubungan, dan jurang dalam pelaksanaan model operasi sedia ada, serta

mencadangkan kerangka penyelesaian yang lebih sistematik dan selari dengan prinsip Maqasid Syariah (Nowell et al., 2017).

Bagi menjamin kebolehpercayaan (credibility) dan kesahihan data (validity), triangulasi dilakukan dengan membandingkan pelbagai sumber data dan rujukan silang antara dokumen rasmi dan kajian akademik. Ini penting bagi memastikan cadangan strategi penambahbaikan yang dikemukakan benar-benar berlandaskan dapatan yang sah dan kukuh.

Analisis Dapatan

Hasil analisis menunjukkan bahawa ketiadaan satu standard nasional yang jelas menyebabkan interpretasi berbeza terhadap konsep “patuh syariah” dalam kalangan pengusaha hotel. Sesetengah hotel hanya memfokuskan pada makanan halal, manakala yang lain turut mengimplementasikan elemen pengasingan jantina dan kemudahan ibadah (Othman et al., 2023; JAKIM, 2023).

Sebilangan besar hotel tidak mempunyai kakitangan yang benar-benar memahami prinsip syariah dan pada masa yang sama berpengalaman dalam bidang hospitaliti. Ini menyebabkan pelaksanaan konsep patuh syariah kurang menyeluruh dan kadangkala bersifat kosmetik (Ismail et al., 2024).

Pengusaha hotel memerlukan satu model operasi yang lengkap dan praktikal, namun kajian mendapati bahawa kebanyakan hotel bergantung kepada amalan dalaman atau benchmarking dengan hotel lain yang belum tentu mematuhi syariah sepenuhnya (Yusof & Azman, 2024).

Beberapa pengusaha hotel melaporkan kesukaran dalam menyeimbangkan keperluan pelancong bukan Muslim yang mahukan kemudahan seperti alkohol, dengan prinsip Islam yang melarangnya. Ini menimbulkan cabaran dalam konteks pasaran pelancongan terbuka (Razak & Idris, 2025).

Analisis juga menunjukkan bahawa ramai pelanggan Muslim tidak mengetahui perbezaan antara hotel halal, hotel Muslim-friendly, dan hotel patuh syariah. Kekeliruan ini memberi impak terhadap permintaan dan persepsi pelanggan (Tourism Malaysia, 2024).

Malaysia belum mempunyai pensijilan rasmi yang diiktiraf secara menyeluruh khusus untuk hotel patuh syariah. Kebanyakan hotel masih belum dapat menunjukkan bukti pematuan melalui sijil yang sah (CrescentRating, 2023).

Dari aspek reka bentuk, banyak hotel yang tidak menyediakan ruang solat yang kondusif, tandas dengan pancuran istinja, dan penunjuk kiblat yang jelas. Inovasi dalam reka bentuk ruang masih belum diutamakan oleh sebahagian besar hotel (Zulkifli & Wahab, 2024).

Dapatan turut menunjukkan bahawa tidak wujud satu sistem pemantauan berkala daripada agensi bertanggungjawab bagi memastikan pematuan berterusan terhadap prinsip syariah dalam operasi hotel (Mohamad & Rahman, 2023).

Penyelidikan mencadangkan bahawa model operasi hotel patuh syariah yang dibangunkan perlu berpaksikan prinsip Maqasid Syariah, bukan semata-mata unsur luaran. Ini menjamin bahawa keseluruhan operasi membawa manfaat dan mengelakkan kemudaratan (Kamaruddin et al., 2024).

Cadangan penambahbaikan meliputi: (i) pembangunan garis panduan rasmi, (ii) latihan dan pensijilan staf, (iii) pembentukan agensi pemantau, dan (iv) kempen kesedaran pengguna. Semua ini perlu digabungkan dalam satu model operasi yang boleh digunakan secara nasional. Berikut adalah rajah yang menunjukkan model cadangan operasi hotel patuh syariah di Malaysia yang mengintegrasikan enam komponen utama berasaskan prinsip Maqasid Syariah, merangkumi pengurusan, infrastruktur, perkhidmatan pelanggan, dan pemantauan.

Rajah 1: Model Operasi Hotel Patuh Syariah di Malaysia

Rajah 1 memperlihatkan satu model cadangan yang menyeluruh dan sistematik dalam merangka operasi hotel patuh syariah di Malaysia. Model ini berpaksikan kepada prinsip Maqasid Syariah sebagai teras utama yang menjadi rujukan kepada seluruh komponen operasi. Maqasid Syariah merangkumi objektif-objektif utama syariat Islam iaitu pemeliharaan agama (din), nyawa (nafs), akal (aql), keturunan (nasl), dan harta (mal), yang menjadi asas dalam membentuk sistem perkhidmatan yang beretika, seimbang dan sejahtera.

Model ini menggariskan tiga komponen utama pelaksanaan, iaitu Pengurusan dan Tadbir Urus, Infrastruktur dan Reka Bentuk, serta Perkhidmatan Pelanggan. Ketiga-tiga komponen ini saling melengkapi dalam membina rangka operasi yang patuh syariah.

Komponen Pengurusan dan Tadbir Urus memberi penekanan kepada keperluan latihan staf yang berterusan serta penyediaan manual prosedur operasi standard (SOP) yang selaras dengan prinsip Islam. Ini penting bagi memastikan pelaksanaan dasar syariah bukan sekadar pada permukaan, tetapi meresap dalam budaya kerja dan amalan pengurusan harian hotel.

Seterusnya, Infrastruktur dan Reka Bentuk melibatkan penyediaan kemudahan fizikal yang menyokong kehidupan Islamik seperti kemudahan ibadah, tandas syariah, dan penunjuk kiblat. Banyak hotel yang mendakwa patuh syariah gagal dari sudut ini, justeru pembinaan infrastruktur yang sesuai adalah elemen penting dalam model ini.

Sementara itu, Perkhidmatan Pelanggan mengutamakan nilai-nilai Islam dalam komunikasi, privasi pelanggan, serta penyampaian maklumat yang tidak bercanggah dengan syariat. Etika layanan, senyuman, bahasa yang sopan, dan larangan kepada hiburan yang melalaikan adalah antara perkara yang perlu dijadikan polisi dalaman sesebuah hotel patuh syariah.

Kesemua komponen ini akhirnya dihubungkan melalui elemen Pemantauan dan Audit, yang berperanan memantau pematuan melalui audit dalaman dan luaran secara berkala. Pelaksanaan elemen ini perlu melibatkan kerjasama agensi berkaitan seperti JAKIM, ITC (Islamic Tourism Centre), dan pihak berkuasa tempatan. Elemen ini penting bagi memastikan pelaksanaan tidak bersifat statik tetapi sentiasa ditambah baik.

Secara keseluruhan, rajah ini menawarkan satu kerangka pelaksanaan yang bersifat holistik dan boleh dijadikan asas bagi membangunkan standard nasional bagi industri hotel patuh syariah di Malaysia. Dengan pelaksanaan yang menyeluruh dan pemantauan yang konsisten, model ini diyakini mampu memperkukuhkan kedudukan Malaysia sebagai peneraju utama dalam sektor pelancongan Islam global.

Perbincangan

Dapatan kajian menunjukkan bahawa pelaksanaan konsep hotel patuh syariah di Malaysia masih berada pada tahap yang tidak seragam. Kekaburan terhadap maksud sebenar pematuan syariah menyumbang kepada pelbagai bentuk interpretasi dan pelaksanaan dalam kalangan pengusaha hotel. Ini menimbulkan cabaran besar dari segi kepercayaan pengguna, khususnya pelancong Muslim yang mengharapkan perkhidmatan berlandaskan nilai Islam sepenuhnya (Othman et al., 2023).

Selain itu, ketiadaan standard pensijilan rasmi bagi hotel patuh syariah menjejaskan proses pemantauan dan audit, sekali gus membuka ruang kepada pelabelan syariah tanpa pengesahan yang sah. Hal ini memperlihatkan keperluan mendesak untuk pihak kerajaan dan institusi Islam seperti JAKIM atau ITC mewujudkan sistem pensijilan dan pemantauan yang menyeluruh dan berkesan (JAKIM, 2023; CrescentRating, 2023).

Kekurangan sumber manusia yang terlatih juga menjadi faktor penghalang kepada keberkesanan pelaksanaan model syariah dalam operasi harian hotel. Justeru, latihan intensif yang menggabungkan elemen fiqh muamalat, etika Islam, dan pengurusan hospitaliti perlu diperkenalkan kepada semua lapisan pekerja hotel (Ismail et al., 2024).

Dari sudut fizikal, rekabentuk kemudahan seperti ruang solat, tandas istinja, dan pengasingan ruang lelaki dan wanita memerlukan inovasi yang bersepadu dan tidak membebankan kos operasi hotel. Ini menuntut penglibatan arkitek dan perancang dalam memahami konsep rekabentuk Islamik yang berfungsi dan menarik (Zulkifli & Wahab, 2024).

Konflik antara permintaan pelancong bukan Muslim dan prinsip Islam juga memerlukan pendekatan bijak dan strategik. Pengusaha hotel perlu memanfaatkan strategi pemasaran inklusif yang tetap mengekalkan identiti syariah tetapi tidak menolak sepenuhnya pasaran antarabangsa yang lebih luas (Razak & Idris, 2025).

Oleh itu, satu model operasi berteraskan Maqasid Syariah yang menyeluruh dan praktikal perlu dibangunkan dan diuji keberkesanannya secara empirik. Model ini perlu merangkumi aspek

tadbir urus, infrastruktur, latihan, pemantauan, serta sistem perkhidmatan pelanggan yang holistik dan menyentuh aspek spiritual serta etika Islam.

Kesimpulan

Kesimpulannya, pelaksanaan hotel patuh syariah di Malaysia merupakan satu usaha murni dalam memperkasa industri hospitaliti berteraskan Islam. Namun begitu, kejayaan sebenar pelaksanaan ini memerlukan satu model operasi yang sistematik, komprehensif dan berpaksikan prinsip Maqasid Syariah. Melalui pengintegrasian aspek pengurusan, infrastruktur, perkhidmatan pelanggan dan sistem pemantauan, industri ini mampu menawarkan perkhidmatan yang tidak hanya memenuhi keperluan fizikal, tetapi juga tuntutan spiritual pengguna Muslim.

Model cadangan yang diketengahkan dalam kajian ini bukan sahaja menyediakan kerangka pelaksanaan yang menyeluruh, malah berpotensi untuk dijadikan asas pembangunan standard nasional atau rujukan industri. Ia juga boleh menyumbang kepada usaha kerajaan dalam menjadikan Malaysia sebagai pusat pelancongan Islam yang unggul di peringkat antarabangsa.

Maka, disarankan agar semua pihak berkepentingan termasuk agensi kerajaan, pengusaha hotel, institusi pengajian tinggi, dan badan pensijilan berganding bahu dalam merealisasikan pelaksanaan model ini secara menyeluruh. Hanya dengan pendekatan yang inklusif dan bersepadu, impian untuk membina sistem hospitaliti Islam yang berkualiti, mampan dan diyakini akan dapat dicapai.

Rujukan

- CrescentRating. (2023). Global Muslim Travel Index Report.
- Ismail, R., Yusri, H., & Karim, A. (2024). Challenges in implementing Shariah-compliant hotel practices. *International Journal of Islamic Management*, 3(1), 45–60.
- JAKIM. (2023). Garis Panduan Amalan Patuh Syariah dalam Industri Hospitaliti.
- Kamaruddin, M. N., Shukor, S. A., & Zaini, R. (2024). Strategies for Shariah-compliant hotel excellence in Malaysia. *Journal of Islamic Tourism and Hospitality*, 2(1), 22–36.
- Mohamad, N., & Rahman, A. (2023). Understanding Shariah-compliant accommodation in Malaysia. *Contemporary Halal Industry Journal*, 4(2), 33–47.
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1–13.
- Othman, M. F., Ahmad, K., & Salleh, S. (2023). Shariah-compliant hotel operations: A Malaysian overview. *Journal of Islamic Tourism Studies*, 5(1), 23–35.
- Razak, S. A., & Idris, N. H. (2025). Market positioning of Islamic hotels in multicultural societies. *Journal of Muslim Tourism Research*, 6(1), 15–29.
- reswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Tourism Malaysia. (2024). *Islamic Tourism Performance Report*.
- Yusof, M., & Azman, A. (2024). Towards a holistic model for Shariah-compliant hotel operations. *Journal of Halal Governance*, 5(3), 77–91.
- Zulkifli, N., & Wahab, N. A. (2024). Operational standards in halal hospitality. *Malaysian Journal of Syariah and Hospitality*, 7(2), 12–28.